

NOVOTNY TIHAMÉR

A kör és az ellipszis eleganciája

Nagy Imre Gyula kiállítása*

NOVOTNY TIHAMÉR (1952) Budapest

Megszerkesztett valóság – Nagy Imre Gyula ezzel a címmel két egymást követő karitatív csoportos kiállítást is szervezett és rendezett: egyet az Újpesti Galériában (2016. november 18 – december 10.), egy másikat a Klebelsberg Kultúrkúriában (2017. április 27 – május 21.). E tárlatok „hívószava” természetszerűleg juttatta eszünkbe József Attila *A város peremén* című elégiájának egyik majd-hogynem utópisztikus gondolatsorát, amelyben „a költő” (átvitt értelemben a képzőművész) „... (az adott világ / varázsainak mérnöke), tudatos / jövőbe lát / s megszerkeszti magában, mint ti / majd kint, a harmóniát”.

Alkotónk ilyen irányú szerepvállalása tehát teljesen egyértelmű és nyilvánvaló: a jószolgálati szerepkörön túl – amelyben egy ma is élő egyetemes gondolkodású („társadalommérnökösödő”), sokszínű és sokirányú hazai képzőművészeti jelenségre kívánta felhívni a figyelmet – többek között el akarta helyezni magát ennek a tisztán geometrikus absztrakciónak a magyarországi kortárs törekvései között.

Az a terület tehát, amellyel a *Megszerkesztett valóság* foglalkozott – nevezzük ezt a területet összefoglaló néven *konkrét*, tehát önmaga indokoltságát és létjogosultságát nem a látványelvűségben, hanem a természeti törvényszerűségek belső, matematikai, mértani és fizikai összefüggéseit kereső, kutató, kifejező művészetnek –, többé-kevésbé fiatalnak nevezhető. Talán közvetlen alap-tendenciájában egészen a felvilágosodás északultusáig, de ha idáig nem is, az 1910-es évektől induló, sokszor társadalomátalakító eszmékkel is átítató, valamint hasznossági és funkcionális célokkal is összefonódó – tehát az absztrakt, konstruktív és geometrikus – irányzatok kikristályosodásáig biztos visszavezethető.

Természetesen azóta már ennek a tendenciának számtalan fogalommal illetett új és új irányzata született meg, illetve újult meg az idők során: a szuprematizmustól az „új valóság megteremtésének tervéig”; a geometrikus absztrakciótól a neoplaszticizmusig, azaz az új formálásig; a képarkitektúrától a síkgeometriáig; a festészet utáni absztrakciótól a konkrét művészetig; a színmezőfestésztől a kemény élig; az orfizmustól az op-artig; a minimalizmustól az összefoglaló MADI (talán fordíthatjuk így a mozaikszót: mozgás, absztrakció, dimenzió, invenció) mozgalmáig – és még sorolhatnánk.

„A konkrét művészet igazi megjelenésében a rend és a törvény tiszta kifejeződése [...]. Valóságos és intellektuális, a természeti formáktól elvonatkoztató, mégis természetközeli. Hajlik az univerzális felé, de az egyediben él” – vallotta Max Bill (1908–1994).

A rend és a tiszta formák utáni vágy azonban alighanem primordiális emberi alapérték.

Fábián László írja a Fajó János életművéről szóló, a Vince Kiadó gondozásában 1999-ben megjelent albumban, hogy „maga a geometria – kétségkívül – nagy szellemi vonzerő azóta, hogy Egyiptomban a Nílus-áradások (és a ráépített gazdálkodás) számításai fölvetették szükségességét, majd a klasszikus görögök (Thalész, Püthagorasz, nagy hatással és hosszú érvényességgel pedig Eukleidész) rendszerré fejlesztették. Mindenekelőtt örökérvényűsége, a valós világtól független volta miatt lehet vonzó, ami nem zárja ki (nem is zárta soha) egy jellegzetes jelképsor ráépítését. Tessék nyomban a »szent geometriára«, a keresztény (és persze nem csak keresztény) vallás mértani szimbólumaira gondolni, amelyek szintúgy a geometria tökéletességére alapoznak (egyenlő oldalú háromszög: Szentháromság). Vagyis azt kell világosan látnunk, hogy a geometriában együtt van egy gyökeres szakítás esélye a valósággal és a visszaemlékezés valósága – a jelképiség által.”

* Újpest Kulturális Központ Ifjúsági Házának Új Galériája, 2018. december 3 – 2019. január 6.

NAGY IMRE GYULA, *Osztott kör formaelőzéssel*, 2018

NAGY IMRE GYULA, Körök és félkörök, 2018

NAGY IMRE GYULA, Kompozíció félkörökkel II., 2018

Ugyanakkor az „isteni geometria”, az „aranyarányok”, más kifejezéssel az arany metszés szabályait, a matematikai számsorokat, a mértani szerkesztéseket vagy alapelemeket vizuális rendszerekké, színmértanná fejlesztő, az örökkévalóság tengerén lebegő absztrakt vagy konkrét művészet természetét mindig is a „pillangóhatás” jellemezte és jellemzi.

Ben Nicholson (1894–1982) festőművész ezt valamikor így fogalmazza meg: „azok a problémák, amelyekkel az absztrakt művészet foglalkozik, az erők összeütközésével állnak szoros kapcsolatban, következésképp minden megoldás hatást gyakorol valamennyi erőegyensúlyra, akár egy Arsenal–Racing labdarúgó-mérkőzésről, akár a csillagok mozgásáról van szó”.

Mindezekből következően azt kell, hogy mondjuk, a tizenöt év természetelvtű és a cirka ugyanennyi expresszív gesztusfestészeti korszakai után idestova húsz éve a lírai, majd egyre inkább a szigorúbb, feszebb, keményebb mértani absztrakció útjára lépő Nagy Imre Gyula az a művész, aki teljességgel azonos azzal az elvont formavilággal, amelyet létrehozott, amelyet teremtett. Az a fegyelmezett alkotótípus, aki egész személyiségével, szellemi tudásával, lelki létezésével vesz részt a képépítésben. Mértani színformáin és konstrukciós kompozícióin, valamint geometrikus arányain és esszenciális felületein keresztül nyilvánítja ki önmagát, fejezi ki lényének lényegét és viszonyulását a zenei törvényszerűségek módján felfogott és leképezett világhoz. Minden elvont festménye, minden nem ábrázoló kollázs, minden önmagát értelmező s jelentő applikált síkabsztrakciós műve a saját „testképének”, habitusának, természetének, gondolat- és problémavilágának, világképzetének titokzatos mása, sűrített tükörképe. Ő nem idegen szerepeket próbálgat, nem időleges jelmezekben tetszeleg, nem azokat cserélgeti, hanem egyszeri és megismételhetetlen szubjektumának igaz és lényegi alapelemeit, alapproblémáit fogalmazza meg a saját, senki máséval össze nem keverhető vizuális kódrendszerén keresztül. Arra törekszik, hogy művészete ne csak pusztán játék, könnyed formai trükk, variálható ötletparádé, banális geg, de egyben mély, primordiális közlés, jelképteremtő erő és tartalom, valamint visszavonhatatlan erő és mondanivaló legyen.

Ennek ellenére képzettársításaink, észrevételeink természetesen arra nézvést, hogy mely elődökhez és kortársakhoz, irányvonalakhoz és stílustörekvésekhez, vizuális kódrendszerekhez és szellemi erőterekhez kapcsolható alkotónk művészetét.

Az ő világa például egy kicsi Deim Pált, egy hangyányi Aknay Jánost, egy parányi Konok Tamást, egy csipetnyi Fajó Jánost, s legújabbán egy leheletnyi Max Billt tartalmaz. Ám ez minden hasonló ikonográfiai családfához tartozó, az absztrakt-geometrikus vagy a konstruktivizmus, illetve a konkrét művészet útjain járó alkotó esetében megtapasztalható „kísérőzene”, mert bár a forma, a kivitelezés, a szemlélet és a közléstartalom minden esetben egyéni, mégsem rokontalan fenomén, lett legyen ez a nyelv univerzális természetű és egyetemes érvényű.

Nagy Imre Gyula esetében tehát: az életérzésben megkapó komolyság és következetesség; összeszorított fogak és csak néha-néha félszeg mosoly; komor ünnepélyesség és mélyre látó sztoikus bölcsesség; egyensúlyozó mértéktartás és kilengések nélküli visszafogottság; pontos elegancia és kézműves fegyelmezettség; szent transzcendencia és spekulatív metafizika; rendes egyszerűség és átható tisztaság lengi körül és hatja, itatja át a képeket. No, meg a félig szordínós, néha idézőjelesen, máskor a szó szoros értelmében vett mértani formákba zárt monokróm színvilágok. A skála a feketék és fehérek között lehetőleg a tiszta és tört kékekig és liláig vitt-fejlesztett finom szürkékre, sárgákra, okkerekbe oltott barnákra és vörösekre épül. Leginkább a zöldek, a vegetáció színminőségei hiányoznak erről a festői palettáról, lévén művészünk a természettől elvonatkoztató szemléletű piktór doctusok nemes kortársi képviselője.

Nagy Imre Gyula a legújabb, legfrissebb, 2018-ban keletkezett képciklusával kapcsolatban a következőket írja magánkiadású katalógusában (Újpesti Kulturális Központ, Ifjúsági Ház – Új Galéria): „Geometrikus szemléletemben először a négyszögek, háromszögek és ezek módosulásai voltak kompozícióim meghatározó elemei. A négyszögek a földi, anyagi, testi lét szimbólumai. A kör és az ellipszis 2017 óta lett része munkásságomnak. A kör a világértelmező emberiség egyik legfontosabb spirituális szimbóluma. Munkáimban a jelképes tartalmak mellett a körök részeinek geometrikus lehetőségei alakítják kompozícióimat. [...] A félkörök, körcikkek és az összetett, a körből származtatott és a kör teljességével ütköztetett formák együttállásai fejezik ki elképzelt vizuális mondandóimat. A formák kompozícióit a színek kifejezőereje is kiemeli.

A körökből és körrészletekből megvalósított munkáim mellett az ellipszisekből készült műveim is szerepelnek a kiállításomon. Az ellipszis a körből származtatott kétközpontú »tér«, vagyis egy

olyan görbe, amelyet egy folyamatosan változó, de önmagába visszatérő körív jellemez. A kozmosz bolygói, csillagai ilyen pályán mozognak a változó erősségű tömegvonzás hatására. A másik, hétköznapi megközelítése a tojás formájában keresendő, melynek síkmetszete (majdnem) ellipszis. De ez az alakzat ugyancsak asszociálható és összevethető az emberi fej formájával is. Ellipszis kompozícióim mindegyike a formák felbontásával és belső ismétléseivel, valamint a háttér színelemeinek felhasználásával valósulnak meg.

Munkáimban a rész és az egész, valamint az állandóság és a változás formai problémáit igyekszem feldolgozni.”

Összegezzünk hát!

Nagy Imre Gyula jelenlegi művészete: a szférák ikonikus harmóniájának, a világ születésének és halálának, mondhatni, „esztatologikus” geometriájának (s egyben szent erotikájának) körökben és körrészekben, ellipszisekben és ellipsziszírmekben megfogalmazódó esszenciális tükörképe; a szellem, a lélek és az értelem tiszta útjának sűrített ragyogása.

NAGY IMRE GYULA (1941) Budapest (foto: Novotny Tihamér)